

## 28. Tiistaina 4 päivänä kesäkuuta 1991

kello 14

### Päiväjärjestys

#### Ilmoituksia

#### Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi liikuntalain muuttamisesta ..... 696

Hallituksen esitys n:o 3  
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1

#### Toinen käsittely:

2) Ehdotus laiksi ulkomailla toimivasta peruskoulua vastaavasta yksityiskoulusta annetun lain 2 §:n muuttamisesta ..... 698

Hallituksen esitys n:o 6  
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2

3) Ehdotus laiksi Tshekin ja Slovakian liittotasavallan kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojelua koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä .. „

Hallituksen esitys n:o 4  
Talousvaliokunnan mietintö n:o 3

#### Ulkopuolella päiväjärjestyksen

annetaan vastaus ed. Pulliaisen ym. välikysymykseen Vuotoksen tekoaltaan rakentamisesta ..... 699

S.  
Pöydällepanoa varten esitellään:

4) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 3 hallituksen esityksestä laiksi kiinteistövaihdosta valtion ja Rovaniemen kaupungin välillä (HE 7) ..... 710

5) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 4 hallituksen esityksestä laiksi eräiden saamisten perimisestä kerta kaikkiaan annetun lain 1 ja 3 §:n muuttamisesta (HE 23) ..... „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Donner, Hassi, Kautto, V. Laukkanen, Laurila, Metsämäki, Mäki-Hakola, Riihijärvi, T. Roos, Saari, Salolainen, Savela ja Savolainen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Hassi.

### Ilmoitusasiat:

#### Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Hassi sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat V. Laukkanen, Riihijärvi, Saari ja Savela, tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Salolainen ja yksityisasioiden vuoksi ed. Metsämäki, tämän kuun 7 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Kautto sekä sairauden vuoksi 15 päivään ed. Mäki-Hakola, 23 päivään ed. Savolainen ja 25 päivään ed. Donner.

## Uusia hallituksen esityksiä

**Puhemies:** Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmien ohella viime toukokuun 31 päivästä ja tältä päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 32—40, jotka nyt on edustajille jaettu.

## Kirjalliset kysymykset

**Puhemies:** Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 10, 12, 14, 19 ja 28. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

**Ed. Louekoski:** Herra puhemies! Ilmoitan, että talousvaliokunta kokoontuu välittömästi tämän päivän toisen täysistunnon päätyttyä.

## Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

### 1) Ehdotus laiksi liikuntalain muuttamisesta

Kolmas käsittely

Hallituksen esitys n:o 3

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 1

**Puhemies:** Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

### Keskustelu:

**Ed. Gustafsson:** Arvoisa herra puhemies! Tämän liikuntalain toisen käsittelyn jälkeen suomalainen liikunta ja huippu-urheilu on saanut merkittävän tuloksen aikaiseksi, kun meidän paraatilaajissamme keihäänheitossa on tehty loistava maailmanennätys. Jos joku tämän jälkeen kuvittelee, ettei täällä tehdyllä lainsäädännöllä ole merkitystä, niin hän on tietysti väärässä. Mielenkiinnolla odotan huomista Suomen ja Hollannin välistä jalkapallomaattelea, kun tämä laki nyt kolmannessa käsittelyssä hyväksytään, niin mihin lopputulokseen pääsemmekään.

Liikuntalain aiemmissa käsittelyissä on käyty varsin niukalti puheenvuoroja, eikä tästä

nyt kannata kovin suurta haloota nostaakaan. Kuitenkin kyseessä on tavoitteiltaan hyvin merkittävä yritys tehostaa suomalaisen liikunta- ja urheiluelämän asiantuntijaorganisaation työskentelyä. Samalla tähän liittyy hyvin merkittävä tavoite, jolla puretaan olemassa olevaa byrokraatia. Käytännössähän kolmen asiantuntijaurheiluneuvoston tilalle synnytetään vain yksi.

Tämän lain taustahan on liikuntakomitean yksimielisessä esityksessä. Viime keväänä jättämässään mietinnössä se juuri esitti tämän kaltaisia johtopäätöksiä. Liikuntalakikomitean esitysten pohjalta opetusministeriö asetti työryhmän, jossa myös edellisen eduskunnan kaksi ansiokasta kansanedustajaa, kollegat Rauramo ja Matti Saarinen, olivat mukana, ja tuon työryhmän yksimielisen esityksen pohjalta on nyt tämä laki kolmannessa käsittelyssä.

Arvoisa puhemies! Olkoonkin niin, että tällä ylätason järjestelyllä ei vastata vielä mitenkään itse liikuntakomitealle annettuun erityistehtävään, jolla nimenomaan pitäisi parantaa paikallistasolla tehtävää liikunta- ja urheilutyötä ja nimenomaan urheiluseurojen toimintaedellytyksiä, tästä huolimatta se hallinnollinen menettely, joka nyt tehdään, on tarpeellinen.

Kun liikunnasta ja urheilusta puhutaan, todettakoon tässä nyt uusienkin kansanedustajien läsnä ollessa, että eduskunta kävi loppumetreillä ennen vaalilomalle siirtymistä erittäin perinpohjaisia keskusteluja ns. talkootyön verotusasiasta. Hyvin laajalti olimme silloin yksimielisiä siitä, että sen tyyppiseen talkootyön verotukseen, jolla urheiluseurojen ja kulttuuriyhdistysten rahanhankkimisedellytyksiä kavennetaan, ei verottajan sormen tule koskea. Tuolloin valtiovarainvaliokunnassa asiantuntijana kuullun ministeri Puolanteen selvityksen jälkeen päädyttiin siihen, että asetetaan työryhmä, joka hyvin nopealla aikataululla selvittää tämän monia urheiluseuroja koskevan ongelman.

Olin tänään yhteydessä tuon työryhmän jäseniin. Työryhmän tehtäväksiantohan päättyi toukokuun 31 päivänä. Kuitenkin on nyt käynyt ilmi, että työryhmä on saanut jatkoaikaa kesän yli. Niinpä toivonkin, että tämä asia, johon viittasin, on seuraava urheilu- ja liikunta-asioita koskeva esitys, jonka me hallitukselta suven jälkeen saamme.

**Ed. Laine:** Herra puhemies! Minä en ole lainkaan varma, onko tällä asialla mitään yhteyttä Seppo Rädyn maailmanennätykseen, enkä ole ihan varma, autetaanko tällä esimerkiksi

eduskunnan jalkapallojoukkueen jatkuvaa menestystä. Toivottavasti autetaan.

Vakavasti sanoen tässä todella kysymys on valtion urheiluneuvoston, valtion liikuntatieteellisen neuvoston ja erityisryhmien liikunnan neuvottelukunnan yhdistämisestä yhdeksi valtion liikuntaneuvostoksi. Tämä asia on edennyt, kuten aiemmin on jo todettu, yksimielisesti ilmeisesti kaikissa vaiheissa, eikä tässä nähdäkseni ole syytä nyt synnyttää eriäviä käsityksiä.

Olen kuitenkin miettinyt, mistä tämä yksimielisyys asian ympärillä johtuu. Johtuuko se siitä, että eduskuntakin uskoo tästä maasta löytyvän sellaisia henkilöitä, jotka omaavat niin liikuntatieteellisen pätevyyden kuin erityisryhmiä koskevan liikunnan harjoittamisen edistämistä koskevan pätevyyden ja valtion urheiluneuvoston nykyisten tehtävien edellyttämän pätevyyden? Ilmeisesti luotetaan, että tällaisia henkilöitä löytyy, ja jos löytyy, niin hyvä on.

Toinen mahdollisuus, miten tämän yksimielisyyden olen ajatellut syntyneen, on se, että eduskunta ei ole niin kovin kiinnostunut liikuntalan asioista. Tämän näkökannan puolesta itse asiassa puhuu se, että eduskunta on ollut aika vähäpuheinen liikunta-alan asioissa. Kun muistelen esimerkiksi viimeksi tapahtunutta budjettikäsittelyä, taisi olla silloinen edustaja Matti Saarinen, joka laajemmin keskusteluun osallistui. Ed. Anssi Rauramo on kyllä puhunut budjetin yhteydessä ja tämänkin asian osalta. Ed. Jukka Gustafsson, joka äsken esiintyi, ja eräät muut ovat puhuneet esimerkiksi juuri talkootyön verottamisasian osalta.

Ei tässä tietysti ole tärkeintä se, puhutaanko asiasta vai eikö puhuta. Tärkeintä on mielestäni se, minkälaisen aseman maan hallitus, eduskunta ja näille päättämöille vastuulliset asiantuntijaelimet jatkossa antavat liikuntatoiminnalle.

Tässä suhteessa viitataan siihen, että vaikka meillä liikuntalain mukaan liikuntapaikkojen rakentamiseen on annettava avustusta kantokykyluokan mukaisesti 39—75 prosenttia — tämä on siis lain edellyttämä avustusmäärä — käytäntö on kokonaan muuta. Käytännössä urheilulaitosten rakentamisavustukset ovat jotakin 25—30 prosenttia, eräissä tapauksissa 40 prosenttia, mutta on myös 4 prosentin suuruisia avustuksia. Tämä haarukka on siis tavattoman laaja ja huomattavasti alle lain edellyttämän tason.

Edelleen haluan todeta tässä yhteydessä, että kun kunnat tekevät läänien liikuntalautakunnille ehdotuksia liikuntapaikkasuunnitelmaan otettavista kohteista ja vastaavasti läänien liikunta-

lautakunnat tekevät esityksensä opetusministeriöön liikuntapaikkasuunnitelmaan otettavista kohteista, niin hyvin usein näyttää käyvän niin, että 4/5 kohteista putoaa pois. Jäljelle jää 15—20 prosenttia, ehkä vähän enemmän. Mielestäni tämä asiantila ei ole tyydyttävä. — Puhun nyt ikään kuin evästyksenä uudelle valittavalle liikuntaneuvostolle.

Kolmantena seikkana totean sen, että esimerkiksi tämän vuoden helmikuun alussa valtioneuvosto päätti yhtäkkiä supistaa 9 miljoonalla markalla eduskunnan myöntämiä varoja, jotka oli tarkoitettu urheilujärjestöjen avustamiseen. Niin kuin esillä olevasta ja tällä viikolla ehkä käsitteilyyn tulevasta lisäbudjetista nähdään, siinä siirretään 39 miljoonaa markkaa käytettäväksi lähimmän viiden vuoden aikana sellaisia varoja, jotka tänä vuonna oli tarkoitus käyttää liikuntapaikkojen rakentamiseen. Ehkä on syytä vielä palauttaa mieleen se, että jo kuluvan vuoden budjettiratkaisun yhteydessä 36 miljoonaa markkaa sellaisia varoja, jotka ovat korkoina palautuneet takaisin valtiolle ja jotka eduskunnan aikaisemmin lausuman tahdon mukaan on ollut tarkoitus käyttää liikuntapaikkojen rakentamiseen, on kuitenkin siirretty toisaalle. Niitä ei siis ole varattu alkuperäiseen tarkoitukseen. Lisään vielä talkootyön verottamisen, josta ed. Gustafsson puhui.

Toivon, että uusi valittava liikuntaneuvosto kiinnittää huomiota näihin kysymyksiin ja valvoo, niin kuin toivon, liikunnan etuja siinä hengessä kuin arvelin esimerkiksi ed. Gustafssonin, eduskunnan parhaan jalkapalloilijan, äsken puhuneen.

Ed. R a u r a m o : Arvoisa puhemies! Ed. Laine epäili eduskunnan kiinnostusta urheiluun ja liikuntaan. Yhdyn hänen mielipiteisiinsä tältä osin ja uskonkin, että huomenna, kun jo aiemmin puhutussa jalkapallo-ottelussa on paljon ihmisiä, siellä on myös paljon kansanedustajia ja kiinnostus löytyy sen jälkeen.

Se, että valtion liikuntaneuvoston perustamisesta tehtiin yksimielinen päätös, johtuu aika pitkälti siitä, että urheiluneuvosto oli osittain aikansa elänyt ja joutui keskittymään varsin pieniin yksityiskohtiin. Tarkoitus oli löytää liikunnan pariin sellainen asiantuntijaelin, joka miettisi vähän suurempia linjoja. Ed. Laine epäili, löytyykö sellaisia henkilöitä, jotka pystyvät nämä linjaukset tekemään. Esitin itse asian ensimmäisessä käsittelyssä vähän samanlaisia epäilyksiä johtuen lähinnä siitä, että asia on mennyt

pelkästään poliittiseksi ja varsinkin liikuntatieteiden ja erityisryhmien edustus näyttää jäävän varsin vaisuksi. Uskon, että muihin seikkoihin, joista molemmat puhujat, niin liikunnan asian tuntija ed. Gustafsson kuin ed. Laineenkin, puhuvat laajasti, ovat niitä asioita, joihin uusi liikuntaneuvosto joutuu ottamaan kantaa kuten mekin tulevassa budjetissa.

Haluaisin korostaa vielä määräraha-asioista sitä, että liikuntaan ei käytetä edelleenkaan yhtä ainutta veromarkkaa, vaan kaikki varat, joita liikuntaan käytetään, tulevat veikkausvoittovaroista. Näin ne eivät mielestäni ole aivan rinnastuskelpoisia normaalirahoituksesta puhuttaessa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

## 2) Ehdotus laiksi ulkomailla toimivasta peruskoulua vastaavasta yksityiskoulusta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 6  
Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2

**Puhemies:** Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

### **Yleiskeskustelu:**

**Ed. Astala:** Arvoisa puhemies! Tämän lakiesityksen käsittelyn yhteydessä on syytä korostaa kolmea seikkaa lyhyesti.

Ensinnäkin esityksessä ehdotetaan, että peruskoulun ja lukion työpäivistä vähennetään muuksi arkipäiväksi kuin lauantaiksi sattuva loppiainen. Tämä on seurausta työmarkkinaratkaisuksista.

Samalla lukion ylimmän vuosiluokan työpäivien lukumäärä ehdotetaan otettavaksi lakiin. Nämä ovat siis varsin teknillisiä muutoksia.

Sen lisäksi ehdotetaan, että peruskouluopetusta voitaisiin järjestää oppilaan kotona tai muussa sopivassa paikassa silloin, kun oppilasta

ei voida tunne-elämän häiriön tai muun erityisen syyn vuoksi opettaa peruskoulun opetusryhmässä. Tämä on varsin kannatettava muutosehdotus. Sehän inhimillistää niiden oppilaiden opetusta ja oppimista, joilla on kaikkein vaikeinta tänä päivänä koulussa. Pääkaupunkiseudulla on suurimmat ongelmat tässä asiassa. Asiantuntijoiden kertoman mukaan Espoossa on tarvetta 50 oppilaalle ja Vantaalla 30–40 oppilaalle.

Kiinnitämme tämän lain yhteydessä huomiota myös tuntikehykseen tärkeänä koulun resursseina. Kyseessä on laajennus uuteen toimintasuuntaan. Siksi on syytä varmistaa myös toiminnalliset mahdollisuudet ...

**Puhemies** (koputtaa): Ed. Astala, nyt on kysymyksessä sivistysvaliokunnan mietintö n:o 2.

**Puhuja:** Palaan käsittelemääni asiaan myöhemmin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

## 3) Ehdotus laiksi Tshekin ja Slovakian liittotasavallan kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojelua koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys n:o 4  
Talousvaliokunnan mietintö n:o 3

**Puhemies:** Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 3. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1–3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

**Ed. Pulliaisen ym. välikysymys Vuotoksen tekoaltaan rakentamisesta**

**Puhemies:** Ulkopuolella päiväjärjestyksen annetaan nyt vastaus ed. Pulliaisen ym. välikysymykseen n:o 1 Vuotoksen tekoaltaan rakentamisesta.

Sitten kun välikysymykseen on annettu vastaus ja sen johdosta aiheutunut keskustelu on julistettu päättyneeksi, esitän eduskunnan hyväksyttäväksi sen päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodon, joka on säädetty valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentissa. Niiden, jotka eivät hyväksy tällaista yksinkertaista päiväjärjestykseen siirtymistä, tulee valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 3 momentin mukaan jo keskustelun aikana tehdä ehdotuksensa joko asian valiokuntaan lähettämisestä tai perustellun päiväjärjestyksen siirtymisen hyväksymisestä. Myös työjärjestyksen 52 §:n 2 momentissa tarkoitettu ehdotus päätöksenteon siirtämisestä on tehtävä ennen kuin keskustelu on julistettu päättyneeksi.

Menettelytapa hyväksytään.

Välikysymykseen vastaten lausuu

**Kauppa- ja teollisuusministeri Juhana Talo:** Herra puhemies! Hallitus on hallitusohjelmassaan viitoittanut ne linjaukset, joita se energiapolitiikassa noudattaa. Tärkeimpänä lähtökohtana on energian säästön edistäminen. Energian käyttöä voidaan ja tulee tehostaa olennaisesti nykyisestä kaikilla kulutussektoreilla. Tämä on perusteltua sekä energiapolitiikan että ympäristöpolitiikan kannalta.

Hallitus onkin käynnistänyt erityisen energiansäästöohjelman valmistelun. Selvitysten mukaan energian kokonaiskulutuksen kasvu on mahdollista pysäyttää tehokkain säästötoimenpitein. Sen sijaan sähkön kulutusosuus näyttäisi väistämättä kasvavan, jos talous kasvaa yhteiskuntapolitiikan tavoitteiden edellyttämällä tavalla.

Hallitus on ohjelmassaan lähtenyt siitä, että energian riittävyys ei saa olla yhteiskunnallisen kehityksen este, vaan energian saanti turvataan. Ensisijaisesti säästötoimenpiteiden jälkeen pyritään hyödyntämään uusiutuvaa ja muuta kotimaista energiaa siinä määrin kuin se on mahdollista ja ympäristösyistä perusteltua. Tämä merkitsee hajautettujen paikallisten tuotantohankkeiden suosimista. Yksittäisten hankkeiden koko ei ole useinkaan valtakunnallisesti merkittävä,

mutta suuren lukumääränsä ansiosta niistä on mahdollista koota huomattava kapasiteetti.

Nyt puheena olevan Vuotos-hankkeen taustaksi on syytä palauttaa mieliin, millaiset ovat sähkönhuoltomme kehitystarpeet ja -mahdollisuudet lähitulevaisuudessa. Jos kansantalous elpyy ja jatkaa kasvuaan, kuten uskomme, sähkönkulutus voi nousta noin 80 terawattituntiin vuoteen 2000 mennessä. Viime vuonna kulutus oli 62,5 terawattituntia.

Kun sähkön kulutuskasvu oli 1980-luvulla lähes 5 prosenttia vuodessa, on sen painaminen noin 2 prosenttiin realistista 90-luvulla säästötoimenpiteiden ansiosta. Kulutus kuitenkin kasvaa kaikilla sektoreilla, nopeimmin kotitalouksissa ja palvelutoimialoilla ja hitaammin teollisuudessa.

Nykyinen sähkön hankintakapasiteetti on noin 13 800 megawattia, josta noin 1 500 megawattia on sähkön tuontia. Kuluvan vuoden alussa voimalaitoskapasiteettia oli rakenteilla 900 megawattia. Tästä suurin yksittäinen hanke on Poriin rakennettava kivihiihkäyttöinen lauhdutusvoimalaitos, joka suuruudeltaan on yli 500 megawattia. Käytettävissä oleva kapasiteetti nousee näin lähivuosina 14 700 megawattiin. Sähkön kysyntä voidaan tyydyttää vuoden 1995 loppuun saakka ilman, että tarvitaan uutta kapasiteettia jo rakenteilla olevan lisäksi.

Uuden kapasiteetin rakentamistarve ei johdu yksinomaan sähkön kysynnän kasvusta. Nykyisin voimassa olevat sähkön tuontisopimukset päättyvät kuluvan vuosikymmenen loppuun mennessä. Lisäksi vanhaa voimalaitoskapasiteettia joudutaan korvaamaan uudella. Kaiken kaikkiaan uutta voimalaitoskapasiteettia tai sitä korvaavaa sähkön tuontia tarvittaisiin nyt rakenteilla olevan lisäksi tällä vuosikymmenellä edellä kuvatun kulutuskasvun toteutuessa noin 3 000 megawattia.

Rakenteilla olevien voimalaitosten lisäksi eristeisiä suunnitelmia on olemassa etenkin kaupunkien lämmitysvoiman ja teollisuuden vastapainevoiman lisärakentamisesta. Merkittävin yksittäinen hanke on Helsinkiin suunniteltu maakaasulämmitysvoimalaitos, jonka rakentamislupahakemus jätettiin noin viikko sitten kauppa- ja teollisuusministeriölle. Sen sähköteho on vajaa 500 megawattia. Suunnitellut kapasiteetin lisäykset eivät kuitenkaan riitä turvaamaan 1990-luvun sähkönhuoltoa.

Sähkön tulevaa kulutusta arvioitaessa on otettu huomioon normaali suhdannevaihtelu. Siksi lama vaikuttaa kapasiteettiarvioihin vain,

jos se on tavanomaista syvempi ja/tai kestoaltaan pidempi. Nykyinen tilanne tuntuu täyttävän molemmat ehdot. Toisaalta syvä ja pitkä lama myös nostaa sähkönkulutusarvioita, koska uutta energiaa säästävää teknologiaa ei oteta käyttöön ennakkoidussa tahdissa.

Meneillään oleva taloudellinen taantuma hidastaa sähkön kokonaiskulutuksen kasvua lamavuosina ja heijastuu jonkin verran pitkän ajan kulutusennusteisiin. Vaikka talous elpyisi lähivuosina ennalleen ja kokonaistuotanto saavuttaisi tavanomaisen kasvuvauhdin 90-luvun puolivälissä, jäisi vuoden 2000 kulutusarvio noin 2 prosenttia edellä esitetyn alle. Siihen vaikuttavat pysyvät kulutusmuutokset, kuten teollisuuden tuotantolaitosinvestointien lykkääntyminen sekä kotitalouksien laitekannan ja rakennuskannan kasvun hidastuminen. Näin ollen voimalaitospasiteetin lisäystarve, joka oli edellä kuvatus mukaisesti arvioitu noin 3 000 megawattiksi, näyttäisi vähenevän noin 300 megawatilla. Se vastaisi noin yhden vuoden kapasiteettitarpeen kasvua.

Kauppa- ja teollisuusministeriön kaksi vuotta sitten käynnistämän energiansäästöprojektin tulokset valmistuivat tänä keväänä pari viikkoa sitten. Siinä tarkasteltiin mm. sähkön säästömahdollisuuksia seuraavien vuosikymmenien aikana. Tuloksena saatiin, että sähköenergian kulutuskasvun pysäyttäminen ei ole realistista 10–20 vuoteen, vaikka säästäminen vietäisiin äärimmilleen. Sähköenergian kulutuskasvun hidastuminen riippuu paljon yleisestä kulutustasosta, talouspolitiikan kasvutavoitteista ja sähkön kilpailuasemasta muihin energiamuotoihin nähden. Suurimmat sähköenergian tekniset tehostamismahdollisuudet ovat kotitalous- ja palvelusektoreilla sekä pienessä ja keskisuudessa teollisuudessa.

Hallitusohjelman mukaisesti edellä mainittuun selvitystyöhön pohjautuen valmistetaan konkreettinen energiansäästöohjelma, jossa asetetaan selvät tavoitteet energian käytön tehostamiselle 1990-luvulla ja määritellään toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Kauppa- ja teollisuusministeriö on käynnistänyt ohjelman valmistelun.

Maamme vesivoimalaitosten yhteenlaskettu teho on nykyään noin 2 300 megawattia. Viime vuosina on vesivoimalla katettu noin viidennes maamme sähkön kulutuksesta. Rakentamattoman vesivoiman määräksi on arvioitu yhteensä noin 1 800 megawattia. Pääosa rakentamattomasta vesivoimasta on kuitenkin suljettu pois

sähkön tuotannosta joko lainsäädännöllä tai muusta syystä. Koskiensuojelulailla ja Ounasjoen suojelulailla on estetty vesivoiman rakentaminen noin 700 megawatin edestä. Voimalaitosten rakentaminen rajajokiin, Tornionjokeen ja Tenojokeen, ei myöskään näillä näkymillä ole mahdollista.

Vaikka vesivoiman suhteellinen osuus maamme sähkön tuotannosta koko ajan vähenee, sen merkitys sähköhuoltomme osana säilyy suurena. Vesivoima muodostaa käyttövarmuutensa ja helpon säädettävyytensä ansiosta arvokkaan osan sähkön tuotannossamme. Vesivoiman etuna on myös sen pitkä käyttöikä.

Sähkön tuotannossa on luonnollisesti välttämätöntä kiinnittää huomiota myös eri tuotantotapojen ympäristövaikutuksiin. Suomi pyrkii yhdessä muiden maiden kanssa rajoittamaan energian tuotannon maailman laajuisia ympäristöhaittoja. Mahdollisuutemme täyttää kansainvälisiin sopimuksiin kirjatut päästö- ja rajoitustavoitteet ovat ennen kaikkea sidoksissa perusenergian tuottamisessa tehtäviin valintoihin.

Teknisesti, taloudellisesti ja ympäristöpoliittisesti rakennettavissa olevan vesivoiman energiantuotantomahdollisuudet ovat, kuten edellä todettiin, rajalliset. Toisaalta myös vesivoiman käytön ympäristövaikutukset koskevat pääasiassa rajoitettua aluetta. Kysymys vesivoiman käytön lisäämisestä on siten mitä suurimmassa määrin nähtävä valintana, jota käsiteltäessä on keskityttävä vesivoiman hyötyihin ja haittoihin ennen kaikkea paikalliselta ja alueelliselta kannalta.

Suurilla vesistörakentamishankkeilla saattaa olla haitallisia vaikutuksia, jotka ylittävät valtion rajat. Vaikutusten selvittäminen ja hankkeiden suunnittelu edellyttää tällöin yhteistyötä naapurimaiden kanssa mm. rajavesistöjä koskevien sopimusten sekä Ece:n ympäristövaikutusten arviointia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. Suunnittelun Vuotoksen altaan vaikutukset voivat ulottua Perämereen, minkä vuoksi on aihetta selvittää yhteistyön tarve Ruotsin viranomaisten kanssa.

Viime vuoden lokakuussa julkaistussa energiapolitiikan neuvoston väliraportissa energiastrategian laatimisesta pidetään vesivoimaa yhtenä suotavana sähköntuotantotapana. Neuvoston mielestä vesivoimaa tulisi lisätä jo rakennetuissa vesistöissä. Lisäksi tulisi rakentaa vesivoiman käytettävyyttä parantavat altaat ottaen huomioon paikallisen väestön näkemykset.



Suunniteltu Vuotoksen allasalue sijaitsee pääosiltaan Pelkosenniemen kunnassa. Osa altaasta sijaitsee myös Savukosken ja Sallan kunnissa. Altaan rakentamisella olisi merkittävää vaikutusta myös Kemijärven oloihin. Vuotoksen altaan pinta-ala olisi 234 neliökilometriä eli se olisi hivenen suurempi kuin Porttipahdan allas. Veden korkeuden vaihtelu olisi Vuotoksen altaassa 8 metriä, Porttipahdan altaassa vastaava luku on 11 metriä. Altaan yhteyteen rakennettaisiin voimalaitos. Koskiensuojelulaki ei ole esteenä altaan ja voimalaitoksen rakentamiselle.

Vuotoksen allashanketta käsiteltiin edellisen kerran hallituksen iltakoulussa 15.9.82. Tällöin päätettiin, ettei Vuotoksen allasta rakenneta. Kemijoki Oy:n yhtiökokouksessa marraskuussa 82 silloinen kauppa- ja teollisuusministeri totesi iltakoulupäätöksen perusteella puheenvuorossaan, että yhtiön tulee ottaa huomioon tulevisia suunnitelmissaan ja päätöksenteossa hallituksen kielteinen iltakoulupäätös Vuotoksen rakentamisesta. Yhtiökokouksessa vuonna 88 yhtiölle annettiin kuitenkin valtuudet allashanketta koskeviin valmisteleviin toimenpiteisiin.

Iltakoulupäätöksen jälkeen ryhdyttiin toimenpiteisiin allasalueen elinkeinotoiminnan kehittämiseksi. Siihen on käytetty valtion varoja yhteensä noin 32 miljoonaa markkaa. Varsinaisia Vuotoksen elvytysvaroja näistä on 13,5 miljoonaa markkaa. Allasalueella on nyt 17 asuinrakennusta, joissa asuu 27 henkeä.

Kielteisen iltakoulupäätöksen jälkeen Vuotos-hanke on noussut uudelleen esille, ja Lapissa on laajasti vaadittu asian uudelleenkäsittelyä ja altaan rakentamista. Kemijoki Oy on muuttanut jonkin verran aikaisempia suunnitelmia altaan rakentamiseksi, ja uusissa suunnitelmissa on otettu enemmän huomioon alueen kuntien vaatimuksia. Muun muassa altaan säännöstelyväliä on pienennetty 1,5 metrillä. Kemijoki Oy ja Koillis-Lapin kuntain keskustoimikunnan hallitus ovat neuvotelleet Vuotos-hankkeen toteuttamishoidoista ja laatineet ns. Vuotos-paketin.

Lapin maakuntaliitto kysyi vuonna 89 Vuotoksen allasalueen ja jokivarsikuntien kannanottoja allashankkeen toteuttamisesta Vuotos-paketin ehtojen mukaisesti. Lausunto pyydettiin yhteensä kymmeneltä kunnalta. Pelkosenniemi ja Kemijärvi suhtautuivat kielteisesti altaan rakentamiseen. Seitsemän kuntaa suhtautui myönteisesti hankkeeseen, ja yksi ei ottanut kantaa. Lapin seutukaavaliiton liittovaltuuston 14.6.90 hyväksymässä Lapin seutukaavan neljännessä

osassa Vuotoksen alue on merkitty allasalueeksi. Seutukaava on vahvistettavana ympäristöministeriössä.

Kemijoen riittämättömästä sääntelykapasiteetista johtuen on tulva-aikoina suoritettava ohijuoksutuksia, jotka aiheuttavat energiamenetyksiä. Varastoimalla näitä tulvavesiä Vuotoksen altaaseen ne voitaisiin sopivana ajankohtana käyttää sähkön tuotantoon Kemijoen pääuoman laitoksissa. Altaan yhteyteen rakennettavan voimalaitoksen teho olisi 35—50 megawattia. Altaan avulla voitaisiin Kemijoen päähaaran nykyisten voimalaitosten talvitehoa lisätä noin 50 megawattia. Vuotos-hankkeen antama vuotuinen energian lisäys olisi yhteensä 360 gigawattituntia, mikä merkitsee noin 10 prosentin lisäystä Kemijoki Oy:n sähkön tuotannossa. Hankkeen toteuttaminen lisäisi säästötehoa koko maassa 5—10 prosenttia.

Veden alle jäävistä maista on yksityismaita 75 prosenttia, valtion maita 14 prosenttia ja Kemijoki Oy:n omistuksessa 11 prosenttia. Allasalueesta on suota 54 prosenttia. Allashankkeen toteuttaisi Kemijoki Oy, joka myös hakisi sille vesioikeudellisen luvan. Mahdollisesti eräät Lapin sähkölaitokset osallistuisivat allashankkeen rakentamiseen.

Vuotoksen altaan rakentaminen mahdollistaisi myöhemmin lisäkoneistojen rakentamisen pääuoman voimalaitoksiin. Niiden teho olisi yhteensä noin 250 megawattia, ja ne voitaisiin rakentaa altaan valmistuttua 15—20 vuoden aikana.

Nykyinen hallitus käsitteli Vuotoksen allashanketta iltakoulussa 15.5.91. Hallitus päätti, että kauppa- ja teollisuusministeriö ryhtyy valitsemaan ehdotusta valtioneuvoston periaatepäätökseksi Vuotoksen altaan rakentamisesta. Valmistelun yhteydessä arvioidaan hankkeen vaikutukset ympäristöön. Samalla laaditaan arvio sen valtiontaloudellisista vaikutuksista. Iltakoulupäätöksellä hallitus ei ole sitoutunut altaan rakentamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Sähköhuollon kannalta katsottuna Vuotoksen altaan rakentaminen on perusteltua. Vesivoiman pitkän käyttöiän huomioon ottaen sen rakentaminen on kannattavaa. Vuotoksen rakentaminen lisää erityisesti säästötehoa, jota maamme sähköhuollossa tarvitaan tasaamaan suurten energiantuotantoyksiköiden tuottaman perusenergian ja kulutuksen vaihteluiden välistä tasapainoa. Vuotos-hanke ei siis ole sidoksissa siihen, tuotetaanko perusenergia ydinvoimalla

vai jollakin muulla suuriin energiantuotantolaitoksiin perustuvalla tuotantotavalla.

Koko maan sähköhuollon kannalta Vuotos-hanke on suhteellisen pieni. Maamme sähköhuoltoa ei voi kuitenkaan perustaa pelkästään suurten perusvoimalaitosten varaan, vaan tarvitaan myös pienempää, hajautettua sähkön tuotantoa. Ei ole ollenkaan perusteltua verrata Vuotos-hanketta koko maan kapasiteettiin.

Iltakoulupäätöksen mukaisesti Vuotos-hankkeen ympäristövaikutukset arvioidaan, ennen kuin hallitus omalta osaltaan ratkaisee kantansa altaan rakentamiseen. Hankkeen mahdollinen toteuttaminen edellyttää myös vesioikeudellista käsittelyä sekä rakennuslain mukaisia lupia.

Hallitus edellyttääkin, että allashankkeen ympäristövaikutusten arviointi tehdään parhaan nykyisen tietämyksen mukaisesti. Vuotoksen altaasta varhemmin tehtyjen selvitysten ajankohtaisuus tulee tarkistaa ja täydentää niitä säännöstelystä ja tekoaltaista sekä Kemijoen vesistön veden laatuun vaikuttavista tekijöistä vuoden 82 jälkeen saaduilla tiedoilla ja kehittyneillä ennustusmenetelmillä.

Vuotoksen altaan rakentamisella olisi merkittävä työllisyysvaikutus. Raivaus- ja rakentamistyöt kestäisivät 8—10 vuotta. Hankkeen välitön työllistävä vaikutus olisi yhteensä 2 800 henkilötyövuotta. Tämän lisäksi altaan täydellinen raivaus lisäisi työllisyysvaikutusta 500 henkilötyövuodella. Laskelmat altaan täydellisen raivauksen työllisyysvaikutuksista edellyttävät, että valtio maksaa raivauskustannukset työllisyysvaroin.

Työllisyystilanne Lapissa on tällä hetkellä huono. Viime huhtikuun lopun tilanteen mukaan 12 kuukauden liukuva työttömyysprosentti oli koko maassa 5,1. Lapin läänissä vastaava luku oli 8,9, ja neljän allaskunnan alueella luku vaihteli välillä 9—12. Viime huhtikuun lopussa oli neljässä allaskunnassa yhteensä noin 1 500 henkilöä työttömänä ja vastaavasti työttömyysprosentti vaihteli välillä 14—18. Työttömyysluvut olivat näinkin korkeat huolimatta siitä, että kuntien ja valtion toimenpitein on työllistetty työttömiä 5—10 prosenttia.

Lapin vesivoiman rakentamisesta saatujen kokemusten mukaan työllisyysvaikutus kohdistuu valtaosin Lappiin. Esimerkiksi Kitisen voimalaitoksen rakentamisen työvoima on ollut noin 90-prosenttisesti Lapin kuntien ja pääasiassa alueen kuntien työvoimaa. Allasrakentamisen työvoimavaltaisesta luonteesta johtuen työvoi-

man paikallinen osuus tulee Vuotoksen rakentamisessa olemaan suurempi kuin Kitisellä.

Vuotoksen rakentaminen lisää merkittävästi alueen kuntien verotuloja. On arvioitu, että Vuotoksen rakennusaikainen verotulojen lisäys alueen kunnille on 4,5—5 miljoonaa markkaa vuodessa. Vuotoksen rakentamisesta johtuva pysyvä verotulojen lisäys Pelkosenniemen kunnalle on arviolta 3,5 miljoonaa markkaa vuodessa. Vuonna 1990 Pelkosenniemen koko verokerätyä oli noin 13 miljoonaa markkaa.

Vuotos-hankkeen kustannusarvio on 1 010 miljoonaa markkaa. Kemijoki Oy:n laskelmien mukaan hanke on liiketaloudellisesti kannattava edellyttäen, että valtio osallistuu altaan raivauskustannuksiin ja yhtiön osakepääoman korotukseen. 50 vuoden käyttöajalla laskettuna hankkeen sisäinen reaalikorko on 6,5 prosenttia. Laskelmissa on lähdetty siitä, että lainoitus toteutetaan noin 5 prosentin reaalikorolla. Hallitus edellyttää, että hanke on liiketaloudellisesti kannattava eikä siihen myönnetä valtion investointiavustusta eikä korkotukea. Mahdollisesta osakepääoman korotuksesta ja työllisyysavustuksesta altaan rakentamiseen tehdään päätös aikanaan normaalikäytännön mukaisesti.

Vuoden 1982 kielteisen iltakoulupäätöksen jälkeen ovat Vuotoksen allashankkeen energiataloudelliset perusteet ja työllisyysnäkökohdat muuttuneet siinä määrin, että katsoin tarpeelliseksi tuoda Vuotos-hankkeen uudelleen hallituksen käsittelyyn. Hankkeen kannalta tärkeät paikalliset ja alueelliset ympäristönäkökohdat selvitetään tarvittavassa määrin ennen periaatepäätöstä yhteistyössä ympäristöviranomaisten kanssa. Periaatepäätöstä varten hankitaan tarvittavat tiedot myös jos hankkeen valtiontaloudellisista vaikutuksista, liiketaloudellisesta kannattavuudesta ja merkityksestä energian tuotannolle sekä selvitetään hankealueen kunnille, väestölle ja porotaloudelle aiheutuvat vaikutukset.

Kansalaisten tasavertainen kohtelu ja mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekoa turvataan hyvää hallintotapaa noudattaen valtioneuvoston periaatepäätöstä valmisteltaessa. Iltakoulupäätöksen mukaisesti kauppa- ja teollisuusministeriö valmistelee ehdotusta valtioneuvoston periaatepäätökseksi Vuotoksen altaan rakentamisesta yhteistyössä muiden tarvittavien ministeriöiden kanssa.

Herra puhemies! Puheenvuoroni ruotsinnos jaetaan myös kansanedustajille. Pyydän ottamaan sen pöytäkirjaan.



Kauppa- ja teollisuusministeri Juhantalons puhe on ruotsinkielisenä näin kuuluva:

I sitt program har regeringen stakat ut de linjer som den kommer att följa i energipolitiken. En av de viktigaste utgångspunkterna är att främja energisparandet. Energianvändningen kan och bör effektiviseras i väsentlig grad från det nuvarande på alla konsumtionssektorer. Detta är motiverat både med tanke på energipolitiken och miljöpolitiken.

Regeringen har följaktligen påbörjat beredningen av ett särskilt energisparprogram. Enligt utredningarna är det med effektiva sparåtgärder möjligt att hejda tillväxten i den totala energikonsumtionen. Däremot verkar elektricitetens konsumtionsandel oundvikligen vara i tilltagande, om den ekonomiska tillväxten går på det sätt som förutsatts i målen för samhällspolitiken.

I sitt program har regeringen utgått ifrån att energitillräckligheten inte får utgöra ett hinder för den samhälleliga utvecklingen utan tillgången till energi skall tryggas. Utöver sparåtgärderna försöker man först och främst utnyttja förnybar och annan inhemsk energi så långt detta är möjligt och med tanke på miljön motiverat. Det betyder att decentraliserade, lokala produktionsprojekt gynnas. Med tanke på hela landet är de enskilda projekten ofta inte särskilt ansevärda, men tack vare deras stora antal är det möjligt att totalt sett åstadkomma en anmärkningsvärd kapacitet.

Som bakgrund till det nu föreliggande Vuotos-projektet är det skäl att i minnet återkalla vilka utvecklingsbehoven och -möjligheterna inom elförsörjningen i framtiden är. Om samhällsekonomi återhämtar sig och fortsätter att växa, vilket vi tror, kan elkonsumtionen stiga till cirka 80 terawattimmar fram till år 2000. I fjol var konsumtionen 62,5 terawattimmar.

Eftersom elkonsumtionen under 1980-talet ökade med nästan fem procent per år, är det realistiskt att räkna med att genom sparåtgärder få ned ökningen till cirka två procent under 1990-talet. Konsumtionen ökar dock inom alla sektorer, snabbare inom hushållen och servicebranschen och långsammare inom industrin.

Dagens elansaffningskapacitet är cirka 13 800 megawatt, av vilken cirka 1 500 megawatt utgör elimport. Vid ingången av detta år var kraftverkskapacitet motsvarande 900 megawatt under byggnad. Av dessa var det största enskilda projektet det stenkolsdrivna kondenskraftverket som byggs i Björneborg. Detta kraftverk är av

storleksklassen över 500 megawatt. Den tillbudsstående kapaciteten stiger därmed till 14 700 megawatt under de närmaste åren. Efterfrågan på el kan tillgodoses fram till utgången av år 1995 utan att ny kapacitet behövs utöver den som redan byggs.

Behovet av ny kapacitet beror inte enbart på den ökade efterfrågan på el. De gällande elimportavtalen löper ut vid utgången av detta decennium. Dessutom blir man tvungen att ersätta gammal kraftverkskapacitet med ny. Allt som allt behövs cirka 3 000 megawatt ny kraftverkskapacitet eller ersättande elimport under detta decennium, utöver den som är under byggnad, om den ovan beskrivna konsumtionstillväxten blir verklighet.

Utöver de kraftverk som är under byggnad finns det olika planer framför allt för byggande av mera värmekraft för städerna och mottryckskraft för industrin. Det mest betydande enskilda projektet är det naturgasdrivna värmekraftverk som planerats i Helsingfors och för vilket ansökan om byggnadslov lämnades in till handels- och industriministeriet för en vecka sedan. Detta kraftverks eleffekt är knappt 500 megawatt. De planerade utökningarna av kapaciteten räcker emellertid inte för att trygga elförsörjningen under 1990-talet.

Då den kommande elkonsumtionen bedömes beaktades normala konjunkturvariationer. Därför inverkar depressionen på kapacitetsbedömningarna endast om den är djupare och/eller räcker längre än normalt. Nuläget verkar fylla båda villkoren. Emellertid gör en djup och långvarig depression också att bedömningarna av elkonsumtionen blir högre, eftersom ny energisnål teknologi inte tas i bruk i den takt som har prognostiserats.

Den pågående ekonomiska regressionen gör att den totala elkonsumtionen ökar långsammare under lågkonjunkturen och regressionen återspeglas också i någon mån i långtidsprognoserna över konsumtionen. Också om ekonomin återhämtar sig under de närmaste åren och totalproduktionen vid mitten av 1990-talet uppnår sin normala tillväxttakt, blir konsumtionsbedömningen för år 2000 cirka två procent lägre än det som presenterats ovan. Detta är bl.a. en följd av bestående konsumtionsförändringar såsom att industrin skjuter upp sina investeringar i produktionsinrättningar samt att tillväxten i hushållens apparaturbestånd och i byggnadsbeståndet går långsammare. Sålunda verkar tilläggsbehovet av kraftverkskapacitet, som ovan hade be-

räknats till cirka 3 000 megawatt, minska med cirka 300 megawatt. Detta motsvarar tillväxten i kapacitetsbehovet under cirka ett år.

I vår blev resultaten av det energisparprojekt som handels- och industriministeriet startade för två år sedan klara. I detta projekt granskades bl.a. möjligheterna att spara el under de följande decennierna. Resultatet visar att det inte är realistiskt att hejda tillväxten i elenergiekonsumtionen under de kommande 10—20 åren också om sparandet skulle drivas till sin spets. Det om tillväxten i elenergiekonsumtionen saktar av beror i stor utsträckning på den allmänna konsumtionsnivån, tillväxtmålen för den ekonomiska politiken och elektricitetens konkurrensställning i förhållande till andra energiformer. De största tekniska möjligheterna att effektivisera elenergin finns inom hushålls- och servicesektorn samt inom småindustrin och den medelstora industrin.

I enlighet med regeringsprogrammet och på basis av det ovan nämnda utredningsarbetet bereds ett konkret energisparprogram, där klara mål för en effektivisering av energianvändningen under 1990-talet ställs upp och åtgärder för hur målen skall kunna nå definieras. Handels- och industriministeriet har påbörjat beredningen av programmet.

Den sammanräknade effekten av landets vattenkraftverk uppgår i dagens läge till cirka 2 300 megawatt. Under de senaste åren har cirka en femtedel av landets elförbrukning täckts med vattenkraft. Den outbyggda vattenkraften har uppskattats till totalt cirka 1 800 megawatt. Största delen av den outbyggda vattenkraften har emellertid uteslutits ur elproduktionen antingen genom lagstiftning eller på något annat sätt. Med forsskyddslagen och lagen om specialskydd för Ounasjoki älv har utbyggnad av vattenkraft motsvarande cirka 700 megawatt förhindrats. Såsom det ser ut idag är det inte heller möjligt att bygga kraftverk i gränsälvarna, Torne älv och Tana älv.

Fastän vattenkraftens proportionella andel av landets elproduktion hela tiden minskar förblir dess betydelse som en del av elförsörjningen stor. Vattenkraften utgör med sin driftssäkerhet och lättreglerbarhet en värdefull del av elproduktionen. En fördel med vattenkraften är också dess långa brukstid.

Inom elproduktionen är det självklart nödvändigt att också fästa uppmärksamhet vid miljöverkningarna av de olika produktionsätten. Finland strävar tillsammans med andra länder

efter att begränsa de världsomspännande miljöolägenheterna av energiproduktionen. Våra möjligheter att uppnå de mål i fråga om begränsning av utsläppen, som har skrivits in i de internationella avtalen, beror framför allt på de val som bör träffas i fråga om produktionen av basenergi.

Å ena sidan är möjligheterna att producera energi med vattenkraft, som rent tekniskt, ekonomiskt och miljöpolitiskt kan byggas ut, begränsade, vilket konstaterades ovan. Å andra sidan drabbar också miljöverkningarna av vattenkraften huvudsakligen ett begränsat område. Frågan om att utöka användningen av vattenkraften bör därför i högsta grad ses som ett sådant val där man bör överväga fördelarna och nackdelarna framför allt i lokalt och regionalt perspektiv.

Stora projekt där vattendrag byggs ut kan ha skadliga verkningar som sträcker sig utöver statens gränser. För en utredning av verkningarna och planering av projekten förutsätts härvid samarbete med grannländerna bl.a. enligt avtalen om gränsvattendrag samt Ece:s konvention om bedömning av miljöverkningar. Verkningarna av Vuotosbassängen kan sträcka sig till Botenviken, vilket gör att det är skäl att ureda behovet av samarbete med de svenska myndigheterna.

I den mellanrapport över utarbetandet av en energistrategi som det energipolitiska rådet offentliggjorde i oktober i fjol anses vattenkraften som ett elproduktionssätt som bör gynnas. Enligt rådets åsikt bör vattenkraften utökas i de vattendrag som redan är utbyggda. Dessutom bör bassänger som gör vattenkraften tillgängligare byggas och härvid bör den lokala befolkningens åsikter beaktas.

Det planerade bassängområdet i Vuotos är huvudsakligen i kommunen Pelkosenniemi. En del av bassängen kommer också att gå in på kommunerna Savukoskis och Sallas områden. Byggandet av bassängen skulle också i betydande grad inverka på förhållandena i Kemijärvi. Vuotosbassängens yta är planerad att bli 234 kvadratkilometer, d.v.s. något större än bassängen i Porttipahta. Variationerna i vattenståndet kommer att uppgå till 8 meter medan de i Porttipahta är 11 meter. I samband med bassängen skall ett kraftverk byggas. Forsskyddslagen utgör inget hinder för byggandet av bassängen och kraftverket.

Bassängprojektet i Vuotos behandlades senast i regeringens aftonskola 15.9.1982. Då beslöts att

Vuotosbassängen inte byggs. Vid Kemijoki Oy:s bolagsstämma i november 1982 konstaterade den dåvarande handels- och industriministern, på basis av beslutet i aftonskolan, i sitt inlägg att bolaget i sina kommande planer och beslut bör beakta regeringens negativa beslut i aftonskolan om byggandet i Vuotos. Vid bolagsstämman år 1988 gavs bolaget emellertid fullmakt att vidta förberedande åtgärder för bassängprojektet.

Efter beslutet i aftonskolan vidtogs åtgärder för att utveckla näringsverksamheten i bassängområdet. Till detta har totalt cirka 32 miljoner mark av statens medel använts. Av dessa utgör 13,5 miljoner mark egentliga medel för utvecklingen av Vuotos. Inom bassängområdet finns nu 17 hus där 27 personer bor.

Efter det negativa beslutet i aftonskolan har Vuotos-projektet på nytt tagits upp och i Lappland har man i vida kretsar krävt att ärendet skall behandlas på nytt och att bassängen skall byggas. Kemijoki Oy har i någon mån ändrat sina tidigare planer i fråga om byggandet av bassängen och i de nya planerna har kravet från kommunerna i området beaktats i större utsträckning än tidigare. Bland annat har bassängens regleringsavstånd minskats med 1,5 meter. Kemijoki Oy och styrelsen för centralkommittén för kommunerna i nordöstra Lappland har förhandlat om villkoren för genomförandet av Vuotos-projektet och utarbetat ett s.k. Vuotospaket över dessa.

Lapplands landskapsförbund frågade år 1989 kommunerna på Vuotos-bassängområdet och längs älven om deras ställningstaganden till genomförandet av bassängprojektet enligt villkoren i Vuotos-paketet. Totalt tio kommuner ombads ge utlåtande. Pelkosenniemi och Kemijärvi förhöll sig negativt till byggandet av bassängen. Sju kommuner ställde sig positiva till projektet och en tog överhuvudtaget inte ställning till det. I del fyra av regionplanen för Lappland, som godkändes 14.6.1990 av förbundsfullmäktige för Lapplands regionplansförbund, har Vuotos-området märkts ut som bassängområde. Regionplanen har sänts till miljöministeriet för fastställelse.

På grund av den otillräckliga regleringskapaciteten i Kemi älv måste man under flödestider leda stora vattenmängder förbi kraftverket, vilket gör att energi går förlorad. Om detta flödesvatten kunde magasineras i Vuotos-bassängen kunde det vid en lämplig tidpunkt användas för elproduktion i kraftverken i Kemi älvs huvudfåra. Effekten i det kraftverk som skall byggas i

samband med bassängen har planerats till 30—50 megawatt. Med hjälp av bassängen kunde effekten vintertid i de kraftverk som i dagens läge finns vid Kemi älvs huvudarm utökas med cirka 50 megawatt. Den årliga tilläggsenergin från Vuotosbassängen vore totalt 360 gigawattimmar, vilket skulle betyda ett tillägg på cirka 10 procent till Kemijoki Oy:s elproduktion. Genomförandet av projektet ökar regleringseffekten i hela landet med 5—10 procent.

Av den mark som blir under vatten om bassängen byggs är 75 procent privatmark, 14 procent i statens och 11 procent i Kemijoki Oy:s ägo. Bassängområdet utgörs till 54 procent av kärr.

Bassängprojektet kommer, om det blir av, att genomföras av Kemijoki Oy, som också skaffar de vattenrättsliga tillstånd som behövs för detta. Eventuellt kunde vissa elverk i Lappland delta i byggandet av det kraftverk som planeras i samband med bassängen.

Vuotosbassängen gör det möjligt att i ett senare skede installera tilläggsaggregat i kraftverken i huvudfåran. Dessas effekt blir totalt cirka 250 megawatt och de kan byggas under 15—20 år sedan bassängen har blivit klar.

Den nuvarande regeringen behandlade bassängprojektet i Vuotos i aftonskolan 15.5.1991. Regeringen beslöt att handels- och industriministeriet skall börja bereda ett förslag till statsrådets principbeslut om byggandet av Vuotos-bassängen. I samband med beredningen bedöms projektets verkningar på miljön. Samtidigt görs en bedömning av dess statsekonomiska verkningar. Beslutet i aftonskolan binder inte regeringen vid de kostnader som förorsakas av att bassängen byggs.

Med tanke på elförsörjningen är det motiverat att bygga Vuotosbassängen. Med beaktande av vattenkraftens höga bruksålder är det dessutom lönsamt att bygga den. Byggandet i Vuotos ökar i synnerhet den regleringseffekt som behövs inom landets elförsörjning för att jämna ut variationerna mellan den basenergi som de stora energiproduktionsenheterna producerar och energikonsumtionen. Vuotos-projektet är följaktligen inte bundet vid om basenergin produceras med kärnkraft eller på något annat sätt som baserar sig på stora energiproduktionsinrättningar.

Med tanke på elförsörjningen i hela landet är Vuotos-projektet relativt litet. Landets elförsörjning kan emellertid inte baseras enbart på stora baskraftverk utan det behövs också mindre,

decentraliserad elproduktion. Det är inte heller motiverat att jämföra Vuotos-projektet med kapaciteten i hela landet. I enlighet med beslutet i aftonskolan kommer Vuotos-projektets verkningar på miljön att bedömas innan regeringen för sin del tar ställning till frågan om byggandet av bassängen. För ett eventuellt genomförande av projektet förutsätts också vattenrättslig behandling samt tillstånd enligt byggnadslagen.

Regeringen förutsätter också att bedömningen av miljöverkningarna av bassängprojektet görs med bästa tillbudsstående kunskap. Hur aktuella de utredningar är som tidigare har gjorts i fråga om Vuotobassängen bör granskas och de bör kompletteras med den information som man har fått efter år 1982 om reglering och om konstgjorda bassänger samt om de faktorer som inverkar på vattenkvaliteten i Kemi älvs vattendrag. Dessutom bör också de prognosmetoder som utvecklats efter år 1982 användas.

Det betyder mycket för sysselsättningen om Vuotobassängen byggs. Röjnings- och byggnadsarbetena tar 8—10 år i anspråk. Projektets direkta inverkan på sysselsättningen utgör totalt 2 800 manår. En fullständig röjning av bassängen skulle dessutom utöka effekten på sysselsättningen med 500 manår. I kalkylerna över vilka effekter en fullständig röjning av bassängen har på sysselsättningen förutsätts att staten betalar röjningskostnaderna med sysselsättningsmedel.

Sysselsättningsläget i Lappland är i detta nu dåligt. Enligt läget i slutet av april var den rörliga arbetslöshetsprocenten under 12 månader i hela landet 5,1. I Lapplands län var motsvarande tal 8,9 och i de fyra kommunerna i bassängområdet varierade talet mellan 9 och 12. I slutet av april var totalt cirka 1 500 personer arbetslösa i de fyra kommunerna i bassängområdet och arbetslöshetsprocenten varierade mellan 14 och 18 procent. Arbetslöshetstalen var så här pass höga trots att 5—10 procent av de arbetslösa har sysselsatts med åtgärder från kommunernas och statens sida.

Enligt erfarenheterna av utbyggnaden av vattenkraften i Lappland inriktas den sysselsättande effekten till största delen på Lappland. Exempelvis då kraftverken i Kitinen byggdes kom arbetskraften till cirka 90 procent från kommunerna i Lappland och huvudsakligen från kommunerna i byggnadsområdet. På grund av bassängbyggnadens arbetskraftsintensiva karaktär kommer den lokala andelen av arbetskraften i fallet Vuotos att vara större än i Kitinen.

Byggandet i Vuotos ökar kännbart skatteinkomsterna i områdets kommuner. Det har beräknats att kommunernas ökade skatteinkomster under byggnadstiden kommer att uppgå till 4,5—5 miljoner mark per år. Den bestående ökning av skatteinkomsterna som Pelkosenniemi kommun får till följd av byggandet i Vuotos har uppskattats till 3,5 miljoner mark per år. År 1990 uppgick Pelkosenniemis skatteintäkter till cirka 13 miljoner mark.

Kostnadsberäkningen för Vuotos-projektet är 1 010 miljoner mark. Enligt Kemijoki Oy:s kalkyler blir projektet affärsekonomiskt lönsamt förutsatt att staten deltar i röjningskostnaderna för bassängen och i förhöjningen av bolagets aktiekapital. Med en beräknad drifttid på femtio år utgör projektets interna realränta 6,5 procent. I kalkylerna har man utgått ifrån att belåningen genomförs med en realränta på cirka 5 procent. Regeringen förutsätter att projektet är affärsekonomiskt lönsamt och för det beviljas inga statliga investeringsbidrag eller räntestöd. Om eventuella förhöjningar av aktiekapitalet och sysselsättningsunderstöd för byggandet av bassängen fattas beslut i sinom tid enligt normal praxis.

Efter det negativa beslut som fattades i aftonskolan år 1982 har de energiekonomiska motiveringarna och sysselsättningspunkterna ändrats så mycket att jag ansåg det nödvändigt att ta upp Vuotos-projektet till ny behandling i regeringen. De lokala och regionala miljösynpunkter som är viktiga med tanke på projektet utreds i nödvändig utsträckning i samarbete med miljömyndigheterna innan principbeslutet fattas. För principbeslutet skaffas nödvändiga uppgifter också om projektets verkningar på statsekonomin, dess affärsekonomiska lönsamhet och betydelse med tanke på energiproduktionen. Dessutom utreds verkningarna på kommunerna, befolkningen och renskötseln i projektområdet. En jämlik behandling av medborgarna och deras möjligheter att bli hörda innan beslutet fattas kommer att tryggas med iakttagande av god förvaltningssed då statsrådets principbeslut bereds. I enlighet med beslutet i aftonskolan bereder handels- och industriministeriet tillsammans med andra nödvändiga ministerier ett förslag till statsrådets principbeslut om byggandet av en bassäng i Vuotos.

---

Ed. Hassi merkitään läsnä olevaksi.

---

Välikysymyksen johdosta syntyy seuraava

### Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Vuosikymmeniä kestänyt Vuotos-prosessi on jo tähän mennessä paljastanut monenlaisia sekä periaatteellisia että käytännöllisiä asioita suomalaisesta yhteiskunnasta ja ihmisyhteiskunnista ylipäätään. Paljastavuus perustuu tekoaltaan rakentamisen tuottamiin dramaattisiin muutoksiin allasalueella. Ihmisten ja muiden kuivamaan eliöiden on väistyttävä. Tilalle tulee vesielämään sopeutuneita. Tekoaltaan käyttäminen suurvoimaloiden säätövoimayksikkönä merkitsee sellaista edestakaisin vellovaa veden liikettä tällaisessa vesivarastossa, ettei allas tarjoa elinmahdollisuuksia kaikille järvien eliöillekään.

Pari vuosikymmentä sitten silloisella vesihallituksella sekä silloisella ja nykyisellä Kemijoki Osakeyhtiöllä oli selvät pasmat: Lokan ja Porttipahdan tekoaltaiden tultua käyttöön otetuiksi oli seuraavaksi rakennettava Kemijoen yläjuoksulle Kemihaaran tekoallas tai vähintään suppeampi versio: Vuotoksen allas.

Tässä katsannossa kartoitettiin alueen luonto ja arvioitiin tekoaltaan mahdolliset ympäristö- ja muut vaikutukset. Näin annettiin aineksia tuossa vaiheessa kymmenisen vuotta kestäneelle Vuotos-kamppailulle. Paljon julkisuutta saanut keskustelu päättyi, kun valtioneuvosto teki syksyllä 1982 iltakoulussaan päätöksen, jonka mukaan Vuotoksen altaan rakentamishankkeesta luovutaan.

Tätä päätöstä seurasi alueen elvytyksen käynnistäminen. Laadittiin elvytysohjelma, joka johti käytännön toimiin seuraavana syksynä. Hallitus vahvisti vuoden 1984 budjetin valmistelun yhteydessä aiemman iltakoulupäätöksensä ja käynnisti elvytysohjelman rahallisen tukemisen.

Vuoden 1984 tulo- ja menoarvioon asia kirjattiin seuraavassa muodossa: "Hallitus päätti syksyllä 1983, että ns. Vuotoksen altaan rakentamishankkeesta luovutaan. Samalla päätettiin ryhtyä kehittämään suunnitellun allasalueen peruselinkeinoja. Asiasta valmistuneen selvityksen mukaan tarvitaan alueen kehittämiseen valtion varoja noin 31 miljoonaa markkaa. Tästä voidaan rahoittaa jo olemassa olevien rahoitusjärjestelmien kautta noin 17 500 000 markkaa, joten valtion uuden erillisrahoituksen kokonaistarve on noin 13 500 000 markkaa."

Eduskunta hyväksyi hallituksen ehdotuksen tältä osin yksimielisesti. Määräraha myönnettiin

niin ikään eduskunnan yksimielisillä päätöksillä viiden peräkkäisen vuoden budjeteissa.

Vuotoksen alueen elvytykseen on käytetty kaikkiaan 32 miljoonaa markkaa. Alueelle on rakennettu metsätieverkosto. Maatiloilla on joko kunnostettu vanhat rakennukset tai rakennettu kokonaan uudet. Elvytettyä alueella odotettiin harjoitettavan erityisesti maa-, metsä- ja porotaloutta.

Kaikki nämä odotukset ovat toteutuneet. Alueella toimii nyt 17 maatilaa, joista 12:n elvyttämiseen on käytetty valtion varoja. Siellä on hyvät edellytykset myös metsä- ja porotalouden harjoittamiseen. Kolmen paliskunnan porot palkivat alueen kesälaitumilla.

Kun silloinen valtioneuvosto teki päätöksensä Vuotos-asiassa vuosina 1982 ja 1983, niiden taustalla olivat toisaalta kielteinen paikallinen ja ns. yleinen mielipide ja toisaalta hankkeen kielteiset ympäristövaikutukset yhdistettynä hankkeen kehnoon liiketaloudelliseen kannattavuuteen, mikäli julkisuudessa esiintyneisiin tietoihin tuolta ajalta on uskominen.

Kun nykyinen valtioneuvosto otti hankkeen uudestaan esille iltakoulussaan ja antoi virkamiehille tehtäväksi käynnistää valmistelutyöt uudestaan, on luonnollisesti mielenkiintoista todeta, mitä muutoksia ja minkä suuntaisina on tapahtunut kuluneen vajaan vuosikymmenen aikana ja mitä uutta tutkittavaa on samalla ilmaantunut. Tarkastelen niitä seuraavassa kohdalla.

Välikysymyksen perusteluissa käydään läpi odotettavissa olevia ympäristöhaittoja, joita käyttöön otettu Vuotoksen allas tuottaisi. Aiempien tutkimusten ja kokemusten perusteella tiedämme, että Vuotoksen alueen kaltaiselle alueelle rakennettu säätövoima-allas tuottaa elohopea-, turvelautta-, humus-, ravinnelisyä-, happikato- ja jäätymisongelmia altaan ja sen alapuoliseen vesistöön. Nyt on olennaista myöskin mm. se, onko Kemijoen vedenlaadussa tapahtunut tai tapahtumassa muutoksia, jotka yhdistettyinä mainittuihin haittatekijöihin muodostaisivat uudenlaisen haittayhdistelmätilanteen.

Arvoisa puhemies! Kemijoen vesistöön kohdistuva teollisuuden ja asutuksen aiheuttama jätevesikuormitus on hiukan vähentynyt viime vuosikymmenen aikana. Toisaalta kalankasvatuksen aiheuttama kuormitus on lisääntynyt. Ilmansaasteet ovat jo aiheuttaneet ja tulevat aiheuttamaan Kemijoen veden happamoitumista lähivuosikymmenien aikana, jollei Luoteis-Euroopan rikkidioksidi- ja typenoksidipäästöjä

saada kuriin. Tilanne vaikeutuu edelleen, jos veteen pääsee muutoinkin happamoittavia aineita. Erityisen merkittävää on, jos raikkaan, hapkekaan veden saanti Kemijoen latvalaakion joista pääuomaan katkeaa. Tämä tapahtuu, jos Vuotoksen allas rakennetaan.

Tärkeää on todeta, ettei Vuotoksen allasta voi verrata käytössä oleviin Lokan ja Porttipahdan altaisiin, sillä tulovirtaama ensiksi mainittuun on aivan toista luokkaa kuin kahteen muuhun. On hyvin oletettavaa, että tulevassa keskustelussa tuodaan esille kokemuksia erityisesti Lokan altaan kalasaaliista. Tullaan varmasti muistuttamaan, että hehtaarisaalet ovat olleet aika ajoin suurempia kuin esimerkiksi Inarijärvellä. Nämä kalatuotot ovat perustuneet siihen ylimääräiseen elolliseen tuotantoon, joka on ottanut ravinteensa entiseltä kuivalta maalta. Kun ylimääräinen ravinnevarasto on käytetty, laskee myös tuotanto. Hyvää tuotantokuvaa ovat toisaalta häirineet happikadosta ja suokaasusta johtuvat kala-kuolemat. Jäähän tehdystä reiästä ulos tuleva suokaasu on saatu jopa palamaan soihtuna, kuten Leo Salmela kertoo eräässä kirjoituksessaan.

Toistamiseen tähdennämme sitä, ettei Lokan allasta voi rinnastaa Vuotoksen altaaseen niiden erilaisen rakenteen ja käyttömallin vuoksi. Halusimme tuoda nämä näkökohdat kuitenkin esille, koska oletamme näihin asioihin puuttuvan tulevassa keskustelussa.

Merkittävää hallituksen vastauksessa välikysymyksen on, että siinä odotetaan vesirakentamisesta aiheutuvan Perämeren Ruotsin aluevesille saakka ulottuvia ympäristöhaittoja, joista hallituksen mukaan joudutaan neuvottelemaan Ruotsin viranomaisten kanssa. Vuotoksen alapuolella on Kemijoella mittaa noin 250 kilometriä, ja joen suulta on vielä melkoinen matka Ruotsin aluevesille. Voidaan vain kuvitella, mitä ovatkaan ympäristöhaitat esimerkiksi 50 kilometrin päässä Kemijärvellä, kun niiden odotetaan olevan huolestuttavaa luokkaa yli 250 kilometrin päässä. Hallituskin vahvistaa näin osaltaan, että välikysymyksen allekirjoittajat ovat osuneet ympäristöhaitta-arvioinnissaan täsmälleen oikeaan. Kokonaistaloudellisessa arvioinnissa ympäristöhaitat tulee arvottaa riittävän suurina. Hallituksen vastauksesta arvottaminen, kuten myös kokonaistaloudellinen arviointi, puuttuu kokonaan.

Arvoisa puhemies! Ympäristöhaittojen rinnalla on kiinnitettävä huomiota niihin peruuttamattomiin vaurioihin, joita tekoaltaan rakenta-

minen vähävesistöiselle alueelle aiheuttaa. Vuotoksen altaan alue muodostaa aapasoinen arvokkaan luonnonalueen, jossa maa-, metsä-, poro- ja riistatalouden harjoittaminen on sopeutunut luonnon ehtoihin. Menneen vuosikymmen aikana tällaisten luonnonalueiden määrä niin Suomessa kuin maapallolla yleensäkin on vähentynyt johtuen ihmisen ajattelemattomasta toiminnasta. Tämä merkitsee jäljellä olevien alueiden arvon kohoamista. Samanaikaisesti on tiede johtanut meidät kehittämään arviointimalleja, joissa otetaan luonnonarvot huomioon taloudellisten muuttujien rinnalla.

Vielä 1980-luvun alussa ei osattu tehdä sellaisia luonnonarvotarkasteluja, joista olisi hyötyä päätöksentekoprosesseissa. Kun on helposti osoitettavissa, että Vuotoksen alueen alkuperäisen luonnon arvo on tulevaisuudessa kasvava suhteessa sähkön hintaan, on tarpeen, että ympäristövaikutusselvitykseen kytketään luonnonarvon ja sen muuttamisesta saatavan hyödyn välisen suhteen selvittävä tutkimus.

Kun allasasiaa edellisen kerran käsiteltiin valtioneuvostossa 1980-luvun alussa, Vuotoksen alueen elinkeinoelämä oli allasuhan vuoksi rompallaan. Sittemmin samalla vuosikymmenellä mm. 12 alueen maatilaa oli yhteiskunnan budjetivaroin tukeman elvytyksen kohteena, samoin alueen metsäalueet, joille tehtiin metsätieverkostot. Tämän 32 miljoonaa markkaa maksaneen ohjelman tuloksena alueen elinkeinoelämä on vireässä tilassa verrattuna elvytystä edeltäneeseen tilanteeseen. Alueen 17 maatilan kaikki talousrakennukset eivät toki jäisi veden alle altaan rakentamisen toteuduttua, mutta tilat tulisivat elinkelvottomiksi, kun osa niiden tiluksista jäisi veden alle.

Vuotoksen alueen asukkaat vastustavat allasrakentamista. Kun välikysymystekstin julkistamisen jälkeen Kemijärveltä saapui huhu, että sikäläiseen kaupunginvaltuustoon olisi muodostumassa enemmistö, joka haluaa neuvotteluvaihtoehtoja allashanketta silmälläpitäen, allasalueen noin 3 000 hehtaarin alueen maanomistajat ilmoittivat kieltäytyvänsä kaikesta maan myynnistä. Alustavan tiedon mukaan maanomistajat, joilla on omistuksessaan noin 40 prosenttia alueen maista, kieltäytyvät myymästä maitaan voimayhtiölle, joka omistaa maista nyt vain 11 prosenttia. Kemijärvellä kannan tarkennushanke pysähtyi kaupunginhallitukseen. Seuraavat kunnallisvaalit lienevät sielläkin allasvaalit.

Ehkä kaikkein merkittävin muutos liittyy sekin ihmisiin. Kun hallitus oli tehnyt omat



päätöksensä Vuotoksen rakentamisesta luopumisesta ja eduskunta kerta toisensa jälkeen tämän hyväksyen oli osoittanut varoja alueen elvytystoimiin, alueen asukkaat uskoivat, että allasevakkouhka on lopullisesti poistunut. Tyrmistys asukkaiden keskuudessa oli täydellinen, kun istuva hallitus lähes ensi töikseen käynnisti altaan rakentamishankkeen uudestaan. Ei ihme, että tässä yhteydessä on laajalti puhuttu poliittisen päätöksenteon uskottavuuden menettämisestä.

Poliittiseen päätöksentekoon kuuluu aika ajoin myös ikävien ratkaisujen tekoa ja jopa saavutettuihin etuihin puuttumista. On kuitenkin koko joukko kansalaisten perusturvallisuuteen liittyviä asioita, joihin kajoamiseen pitää olla erittäin pätevät perusteet. Perusturvallisuuteen kuuluu nyt tarkasteltavana olevassa tapauksessa oikeus saada elää asuinalueella elämänsä loppuun saakka. Onhan peräti eduskunta sen yksimielisesti moneen kertaan erityisesti siunannut. Antaessaan toimeksiannon virkamiehille valmisteleviin toimiin ryhtymiseksi hallitus ei millään tavoin perustellut ratkaisuaan. Se oli pelkkä tahto- ja tarkoituksenmukaisuusasia.

Juuri tämä hallituksen käyttäytyminen antoi aiheen välikysymyksen tekemiseen hallitukselle. Välikysymyksen perusteluilla annettiin hallitukselle mahdollisuus peruuttaa edellä mainittu toimeksianto. Hallituksen vastauksesta olemme kuulleet, ettei näin ole kuitenkaan valitettavasti tapahtumassa.

Näin uudelleen käynnistetyssä keskustelussa on tuotu erityisesti esiin se, että alueella on vain 6 tai 17 tilaa, joten alue voidaan hyvin hukuttaa. Tähän on pakko todeta, että näin voidaan tuhota kaikki Lapin haja-asutusalueet lohkomalla ne 6—17 tilan ryhmiin. Nyt jo on nähty, että tämä johtaa paikallisesti ihmisten välisten suhteiden kiristymiseen. Keskustalainen käy keskustalaisia vastaan, porojohtaja käy poromiehiä vastaan ja vaikkapa kaupunginjohtaja kuntansa asukkaita vastaan. Ns. kehittämishankkeet olisi hyvä valita niin, ettei näin kävisi.

Onko sähköntarvekuvassa tapahtunut sellainen muutos, joka poikkeaa 1980-luvun alun tilanteesta? Vastaus on lyhyt: ei. Ensinnäkin on todettava, että vaikka sähkön kulutus on kasvanut, tarve on tyydytetty ilman Vuotoksen allasta. Teollisuus on edelleen saanut sähkönsä lähes ilmaiseksi, vaikka ydinvoimaloilla ei ole ollut säästövoimaysikkönä Vuotoksen allasta. Meillä on parhaillaan rakenteilla ja suunnitteilla noin

2 000 megawattia lisää kapasiteettia ilman viidettä ydinvoimalaa ja siihen liittyen Vuotoksen allasta. Ilman näitäkin meillä on reservikapasiteettia yhden ydinvoimalan tehon verran, kun laskelman ulkopuolelle jätetään Neuvostoliitosta ostettava sähkö, mutta huomioon otetaan 14 prosentin varmuusvara.

Välikysymyksen sisäänjättämisen jälkeen meille ilmoitettiin, että Vuotoksen altaan säätövoimakäytöstä voisi olla sähkönmyyntituloja jopa 110 miljoonaa markkaa vuodessa. Vaikka näinkin olisi, siitä huolimatta hanke ei olisi liiketaloudellisesti kannattava, sillä yksin pääomamenot olisivat yli 150 miljoonaa markkaa vuodessa, kuten välikysymyksen perusteluissa osoitetaan.

Arvoisa puhemies! Välikysymyksen allekirjoittajien tiedossa on, että eduskunta on hyväksynyt moneen kertaan Vuotoksen tekoaltaan rakentamisesta luopumisesta hallituksessa vuosina 1982 ja 1983 tehdyt päätökset. Meillä ei ole pienintäkään tarvetta äänestysttää eduskuntaa nyt tästä kannasta.

Me olemme välikysymyksemme kanssa liikkeellä muusta syystä. Meistä jokainen on moraalisesti syvästi närkästynyt siitä, että valtioneuvosto ryhtyi henkisesti rusikoimaan Vuotoksen alueen asukkaita ottamalla allashankkeen uudestaan esiin. Närkästystämme lisää se, kun ministeri ilmoitti julkisuudessa, että ympäristöselvityksiäkin voidaan aina tulkita siten, ettei estettä altaan rakentamiselle ole.

Kun eduskunta on kerta toisensa jälkeen päättänyt altaan rakentamisen sijasta alueen elvyttämisen kannalle, on eduskunnalla moraalinen oikeus saada tietää selonteon taikka selvityksen muodossa kaikki näkökohdat, jotka ovat hallituksen tiedossa tai tulossa tietoon Vuotoksen allashankkeesta, erityisesti sen ympäristö- ja inhimillisistä vaikutuksista. Vaadimme selvityksen muodossa asiaa eduskunnan kannanottoa varten, mikäli hallitus aikoo hanketta jatkaa. Myönnämme, että hallituksella on hankkeen jatkokehittelyyn muodollinen, vaikkakaan ei moraalista oikeutta.

Kuten edellä sanotusta käy ilmi, Vuotoksen alueella on tapahtunut vajaassa kymmenessä vuodessa muutoksia niin luonnossa kuin inhimillisessä kulttuurissakin. Meidän tiedossamme olevista lähimain kaikki puoltavat sitä, ettei Vuotoksen allasta rakenneta. Toisin sanoen yksimielinen eduskunta on tehnyt budjettien käsittelyjen yhteydessä kerta toisensa jälkeen oikeita ratkaisuja.

Arvoisa puhemies! Ehdotan perustellun päiväjärjestykseen siirtymisen sanamuodoksi seuraavaa:

”Kuultuaan hallituksen välikysymykseen antaman vastauksen eduskunta toteaa, että se on yksimielisesti osoittanut vuosien 1984—88 tulo- ja menoarvioissa Vuotoksen alueen elinkeinoelämän elvyttämiseen erityisinä määrärahoina yhteensä 13,5 miljoonaa markkaa osana 32 miljoonan markan elvytyspakettia, ja edellyttää, että hallitus tuo eduskuntaan kannanottoa varten perusteellisen selvityksen Vuotoksen altaan taloudellisesta kannattavuudesta sekä sen aiheuttamista ympäristö- ja inhimillisistä haitoista Kemijoen valuma-alueella, mikäli se jatkaa allashankkeen valmistelua, ja siirtyy päiväjärjestykseen.”

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

---

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti huomiseen täysistuntoon

**4) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 3 (HE 7)**

**5) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 4 (HE 23)**

---

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään kello 15.20.

---

Täysistunto lopetetaan kello 15.10.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola